

## СУЧАСНИЙ СТАН ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН ДО РОБОТИ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

*У статті розглянуто стан готовності майбутніх учителів гуманітарних дисциплін. Виділено компоненти та рівні готовності майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до роботи в інформаційному середовищі.*

*Ключові слова: інформатизація суспільства, інформатизація освіти, інформаційні технології, інформаційне середовище, інформаційна підготовка.*

Завданням вищої школи є формування високопрофесійного компетентного вчителя, який поєднував професійне самовдосконалення, всебічну ініціативність, креативно-інноваційну творчість, що сприятиме гармонійному розвитку особистості, формуванню соціальної активності, високому інноваційному рівню культури та професійності.

З метою діагностування місця та ролі інформаційного середовища в системі підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін, пов'язаного з їхньою інформаційною підготовкою, а також визначення їх рівнів готовності до роботи в інформаційному середовищі був проведений констатувальний експеримент. Його почали з визначення рівнів готовності майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до роботи в інформаційному середовищі, які визначаються на основі питань про компоненти, критерії, показники їх сформованості.

**Метою статті** є визначення стану готовності майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до роботи в інформаційному середовищі.

Звернемося до поняттєво-термінологічного осмислення досліджуваного питання, що дасть змогу оцінити ефективність готовності майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до роботи в інформаційному середовищі. “Новий тлумачний словник української мови” тлумачить поняття “компонент” як складову чого-небудь; складник [6].

У своїх дослідження Л.А. Дунаєва пропонує такі компоненти інформаційного середовища: інформаційний компонент (сайти інформаційного відділу освітніх організацій, інформація про спільні телекомунікаційні проекти); змістовий компонент (електронні бібліотеки за фахом, що формуються викладачем і самими студентами, каталоги посилань на існуючі наукові електронні бібліотеки); прикладний компонент (електронні словники та глосарії, пошукові системи, програми перекладу); інструментальний компонент (програми перекодування, поштові системи і браузері, текстові процесори, html-редактори); комунікаційний компонент (персональні веб-сторінки та сайти вчених і фахівців, студентів, спілкування через електронну пошту з викладачем, електронні дошки об'яв, мережеві телеконференції, аудіо- та відеоконференції, ICQ, IRC) [2].

Н.А. Мойсеєнко виділяє такі компоненти інформаційного середовища: нормативно-регламентоване забезпечення навчального процесу, засно-

ване на використанні інформаційних технологій (локальні акти, базові стандарти інформаційного середовища, інструкції з використання апаратної бази й інформаційних ресурсів); апаратна база: технічні засоби зберігання, відтворення, обробки та транспортування інформації (локально-обчислювальна мережа і система комунікацій); інформаційні ресурси (комп'ютеризовані та некомп'ютеризовані ресурси); кадровий потенціал (забезпечення працездатності технічних засобів інформаційно-освітнього середовища), здатний працювати як із самими ресурсами, технічними засобами підтримки інформації, так і зі споживачами інформації; споживачі інформації (викладачі, студенти, адміністрація) [5].

Ґрунтуючись на результатах проведеного теоретичного аналізу наукових праць [2; 4; 7; 8], на основі аналізу вищезазначених компонентів формування інформаційного середовища ми дійшли висновку, що для підвищення рівня готовності майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до роботи в інформаційному середовищі суттєве значення мають перелік таких компонентів та їх характеристика. Ці компоненти дають змогу виокремити детермінанти, за допомогою яких можна охарактеризувати специфіку рівня готовності майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до роботи в інформаційному середовищі, які ми й адаптували до предмета наших досліджень.

*Особистісний компонент* пов'язаний з особистісними, творчими та науково значущими якостями, здібностями, вміннями особистості використовувати інформаційно інновації у своїй професійній діяльності.

*Мотиваційний компонент* передбачає інтерес до способу знаходження, збирання, зберігання, систематизування, передачі та обробки інформації, пізнавальні потреби, пов'язані з новизною та практичною значущістю професійної діяльності, наявність професійно значущих інтересів та установок і прагнення до самовдосконалення.

*Операційно-пізнавальний компонент* являє собою вміння сприймати, виявляти, оцінювати, узагальнювати, аналізувати, класифікувати інформацію, охоплює навички інформаційної діяльності.

*Змістовно-процесуальний компонент* включає обізнаність, оволодіння загальнонауковими професійними знаннями та досвідом, соціальними нормативно-правовими функціями, нормами педагогічної діяльності.

*Методичний компонент* включає прийоми та засоби формування вмінь, що відповідають рівням інформаційної діяльності.

*Рефлексивно-оцінний компонент* дає змогу ретроспективно аналізувати результати власної діяльності, рівень власного розвитку, особистісних досягнень, вміти оцінювати їх, зіставляти результати своєї діяльності з поставленими навчальними завданнями, здійснювати корекцію виконаної роботи.

*Прогностичний компонент* базується на передбаченні результату діяльності, прийнятті рішень, розвитку абстрактного, інформаційного мислення, що забезпечує систематизацію та узагальнення знань і вмінь.

У рамках синергетичного підходу, який розглядає рівень готовності до роботи в інформаційному середовищі в єдності статичних і динамічних

характеристик (стійких і нестійких елементів), вищевказані компоненти не є відокремленими один від одного. Вищезазначені компоненти зазнають взаємного впливу, який виявляється в їх взаємному перетворенні, а їх система не є статичною (див. рис.). Синергізм впливу компонентів переважно виявляється в покращенні, підвищенні ефективності рівня готовності майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до роботи в інформаційному середовищі.

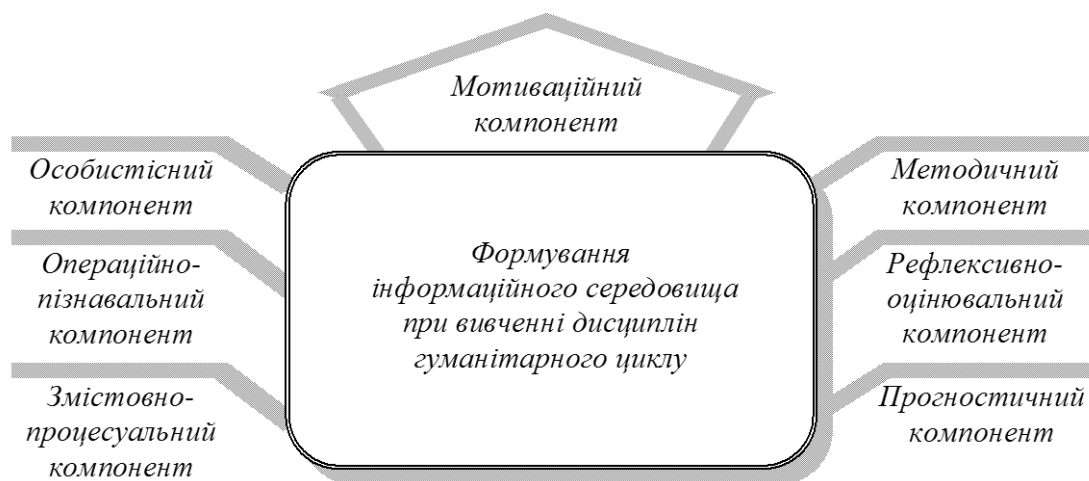


Рис. Структура компонентів для дослідження рівня готовності майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до роботи в інформаційному середовищі

А.М. Атаян вважає, що основу дослідження будь-якого процесу розвитку становить рівневий підхід, оскільки сутність останнього зводиться до переходу від одного рівня до іншого (наступного), складнішого і якісно відмінного [1].

Орієнтуючись на ці компоненти, визначимо рівні готовності майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до роботи в інформаційному середовищі, які характеризуються як сума показників за кожним із критеріїв.

Під час констатувального експерименту перевірено рівні готовності майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до роботи в інформаційному середовищі, спираючись на критерії, визначені Т.І. Коваль, О.Я. Романишиною, Л.А. Дунаєвою, Н.А. Мойсеєнко, які ми адаптували до предмета нашого дослідження. Вони виділяють такі рівні: високий, достатній, задовільний і низький.

*Високий рівень.* Для такого рівня готовності майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до роботи в інформаційному середовищі характерним є: підвищення професійної мобільності, самовдосконалення, самоорганізації, самоосвіченості, розвитку творчих здібностей та вдосконалення рівня їх інформатизації; зростання рівня знань, формування навичок для перенесення вмінь та інтеграції їх із різних сфер науки, техніки, технологій; уміння досліджувати процеси та явища, аналізувати, узагальнювати, оцінювати інформаційні процеси, інтерпретувати одержані результати, систематизувати, осмислювати, формулювати висновки; уміння здійснювати постановку завдань, висувати гіпотези, вирішувати завдання за допомогою експертних завдань на основі теоретичного обґрунтованого багатокри-

теріального вибору, конструювати алгоритми, будувати інформаційні моделі; володіння універсальними науковими методами, теоріями, концепціями, навчальними інформаційно-автоматизованими системами та професійним умінням здійснювати інтеграцію між традиційними методичними системами навчання й інформаційно-комунікаційними технологіями навчання.

*Достатній рівень.* На цьому рівні готовності до роботи в інформаційному середовищі характерним для майбутніх учителів гуманітарних дисциплін є: володіння певними науково-методичними, інформаційно-технічними, організаційно-управлінськими, гуманітарно-предметними, психолого-педагогічними знаннями, які дають змогу ефективно вирішувати педагогічні завдання, виявляти власну стратегію поведінки в різних педагогічних ситуаціях; стійкість до професійно-педагогічних знань, які дають можливість визначити спрямованість до діяльності майбутнього вчителя гуманітарних дисциплін, знання про основні закономірності, принципи, методи, форми, засоби та прийоми; вміння використовувати навчально-наукову, психолого-педагогічну літературу, інтернет-джерела з метою вдосконалення професійної діяльності майбутнього вчителя гуманітарних дисциплін, корекції власної поведінки, загального аналізу й оцінювання власної діяльності; вміння самостійно працювати з інформаційними та телекомунікаційними технологіями, комп'ютерними, пошуковими та довідковими системами, прикладним програмним забезпеченням і необхідним інструментарієм, соціальними мережами; вміння виявляти ініціативу, самостійно вибирати ефективний спосіб виконання завдання та застосовувати вивчені алгоритми для вирішення поставлених завдань з недостатньо сформованими навичками перенесення вмінь.

*Задовільний рівень.* Для такого рівня готовності до роботи в інформаційному середовищі характерним для майбутніх учителів гуманітарних дисциплін є: володіння основними вміннями та навичками для здійснення професійної діяльності майбутнього вчителя гуманітарних дисциплін, психолого-педагогічною, інформаційно-телекомунікаційною, науково-методичною, організаційно-управлінською термінологією, навичками використання інформаційних технологій, прикладного програмного та системного забезпечення, телекомунікаційних та інформаційних систем, навчально-науковою та психолого-педагогічною літературою, інтернет-джерелами та довідковою системою, навичками та вміннями застосовувати теоретичні відомості в типових навчально-педагогічних, інформаційно-технічних, організаційно-діяльнісних ситуаціях; вміння здійснювати загальний аналіз і оцінювання власної діяльності, добирати і здійснювати послідовність операцій і дій у професійній діяльності майбутнього вчителя гуманітарних дисциплін, застосовувати зв'язок інформації зі свідомістю й знаннями, орієнтуватися в можливостях використання комп'ютерних систем, інформаційних і телекомунікаційних технологій, вирішення нового завдання за відомим алгоритмом для професійної діяльності; прагнення до професійного зростання, яке має виконавчий характер, до педагогічної

діяльності, яка виявляє невпевненість у виконанні поставлених завдань, і часткове звертання за допомогою, неточність у визначенні цілей і завдань, ефективних методів і засобів навчання, адекватності оцінки власного рівня навчально-професійних, інформаційно-технічних здібностей.

*Низький рівень.* Для майбутніх учителів гуманітарних дисциплін з таким рівнем готовності до роботи в інформаційному середовищі характерним є: володіння поверховими, нестійкими знаннями та вміннями з професійно-педагогічної, інформаційно-телекомунікаційної, науково-методичної, організаційно-управлінської діяльності, з інформаційними та телекомунікаційними технологіями, з комп'ютерними, пошуковими та довідковими системами, з прикладним програмним і системним забезпеченням, з навчально-науковою та педагогічною літературою; вміння застосовувати деякі із вивчених технологій та алгоритмічних завдань із нестійкими навичками перенесення, що набули автоматизації, на інші завдання; відсутність чітко визначених професійних якостей та здібностей вирішувати та здійснювати постановку завдань, умінь систематизувати, узагальнювати, осмислювати, аналізувати, формулювати висновки, елементарних навичок роботи з вирішення педагогічних завдань, конструювання алгоритмів і розв'язання інформаційних завдань. Студент не завжди точно визначає й оцінює власний рівень професійних якостей і здібностей, недостатньо володіє основними логічними операціями, навчання підпорядковане особистим цілям або переконанням, допускає помилки при плануванні й організації діяльності, не прагне до професійного зростання, діяльність має в основному наслідувальний характер, домінують загальні цінності, що стосуються людини загалом.

У результаті проведеного тестування, у якому взяли участь 347 майбутніх учителів гуманітарних факультетів (філологічного, історичного, іноземних мов) Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, визначено рівні їх готовності до роботи в інформаційному середовищі (див. табл.).

Таблиця

**Результати рівнів готовності майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до роботи в інформаційному середовищі**

Рівні готовності майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до роботи в інформаційному середовищі	Результати опитування	
	Абсолютна кількість, осіб	%
Низький	157	45
Задовільний	110	32
Достатній	71	20,4
Високий	9	2,6
Усього взяло участь	347	100

Оцінювання рівнів готовності майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до роботи в інформаційному середовищі проводилося на основі вищеприказаних рівнів. Аналіз результатів тестування засвідчив, що під час констатувального експерименту низький рівень готовності майбутніх учителів гу-

манітарних дисциплін до роботи в інформаційному середовищі характерний для 45% осіб, лише 32% мали середній рівень готовності, достатній рівень мали 20,4%, а високий рівень готовності майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до роботи в інформаційному середовищі був притаманний 2,6%.

**Висновки.** Створення інформаційного середовища в системі підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін являє собою простір інформаційної взаємодії учасників освітнього процесу, в якому педагогічні й інформаційні технології інтегруються в єдину систему. Важливим питанням є готовність майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до роботи в цьому середовищі.

#### **Список використаної літератури**

1. Атаян А.М. Информационная культура личности в условиях информатизации общества / А.М. Атаян // Владикавказский институт управления [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.viu-online.ru/science/publ/bulletin7/page9.html>. – (02.10.2003).

2. Дунаева Л.А. Дидактическая интегрированная информационная среда для иностранных учащихся гуманитарных специальностей, изучающих русский язык как средство научного общения : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Л.А. Дунаева ; Московский государственный университет им. М.В. Ломоносова – М., 2006. – 185 с.

3. Коваль Т.І. Теоретичні та методичні основи професійної підготовки з інформаційних технологій майбутніх менеджерів-економістів : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Т.І. Коваль ; Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих АПН України. – К., 2008. – 392 с.

4. Масленникова В.Ш. Теоретические аспекты подготовки социального педагога в системе среднего специального образования / В.Ш. Масленникова. – Казань, 1995. – 93 с.

5. Мойсеєнко Н.А. Информационно-образовательная среда как средство формирования информационной культуры будущих инженеров : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Н.А. Мойсеєнко ; Грозненский государственный нефтяной институт. – Грозный, 2006. – 185 с.

6. Новий тлумачний словник української мови : в 3 т. – К. : Аконтіт, 2008. – Т. 2. – С. 7.

7. Перець О. Основні критерії, рівні та показники сформованості професійної компетентності майбутнього вчителя початкових класів / О. Перець // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2010. – № 2. – С. 54, 119–125.

8. Романишина О.Я. Формування інформаційної культури студентів коледжів технічного профілю : дис. ... пед. наук : 13.00.04 / О.Я. Романишина ; Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. – Тернопіль, 2007. – 177 с.

#### **Карабин О.И. Современное состояние готовности будущих учителей гуманитарных дисциплин к работе в информационной среде**

*В статье рассмотрены состояние готовности будущих учителей гуманитарных дисциплин. Выделены компоненты и уровни готовности будущих учителей гуманитарных дисциплин к работе в информационной среде.*

*Ключевые слова: информатизация общества, информатизация образования, информационные технологии, информационная среда, информационная подготовка.*

#### **Karabyn O. Modern state of readiness of future teachers of humanities to the work in the information environment**

*The article examines the state of readiness of future teachers of humanities. Highlighted components and levels of future teachers of humanities to work in the information environment.*

*Key words: information society, information education, information technology, information environment, information education.*